
Sabharanjana Shatakam

సభారజ్ఞానశతకమ్

Document Information

Text title : sabhAranjanashatakam Neelakantha Dikshita

File name : sabhAranjanashatakam.itx

Category : shiva, nIlakaNThadIkShita, shataka

Location : doc_shiva

Author : Nilakantha Dikshitar

Latest update : March 13, 2022

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

March 13, 2022

sanskritdocuments.org

సభారణ్జనశతకమ్

॥ శ్రీః ॥

షడ్గర్వనీపరిజ్ఞానమణ్ణితైరివ పణ్ణితైః ।
స్తమ్భైశ్చిత్త్రైర్విత్తానైశ్చ సభా కిమవభాసతే ॥ ౧॥

సన్ని సర్వవిధా మర్త్యా న సన్వేకే విపశ్చితః ।
అనూర్యేణేవ లోకేన కిం తేన విషయేణ నః ॥ ౨॥

ఉద్యన్తు శతమాదిత్యా ఉద్యన్తు శతమిన్దవః ।
న వినా విదుషాం వాక్యైర్నశ్యత్యాభ్యన్తరం తమః ॥ ౩॥

బహుభోగ్య బహు బోధ్యవ్యం బహుధా బహువాసరాన్ ।
బహుకల్పశతస్థాయి లబ్ధం బహువిధం యశః ॥ ౪॥

పాషాణాః సర్వ ఏవైతే పద్మరాగేషు కో గుణః ।
ప్రకాశః కశ్చిదత్రాస్తే పరత్ర స న విద్యతే ॥ ౫॥

జాత్యన్ధా జాతిబధిరా జాతిమూకాశ్చ తే జనాః ।
సమ్యగారాధితా యైర్న సన్తో విజ్ఞానసిన్ధవః ॥ ౬॥

అపి మానుష్యకం లభ్యా భవన్తి జ్ఞానినో న యే ।
పశుత్వైవ వరం తేషాం ప్రత్యవాయాప్రవర్తనాత్ ॥ ౭॥

కిం పరోక్షం కిమధ్యక్షం కిం లభ్యం కిం ను దుర్లభమ్ ।
సర్వమైన్ద్రియికం వస్తు సర్వే కరగతం సతామ్ ॥ ౮॥

స్థావరా జుగ్గమా మర్త్యా బ్రాహ్మణా మునయః సురాః ।
శివ ఇత్యప్యమీ భేదాశ్చిదుత్కర్షనిబన్ధనాః ॥ ౯॥

విద్యుజ్జలధరో వృష్టిశ్చన్ద్రార్కౌ సాగరా ఇతి ।
సర్వమద్భుతమజ్ఞానాం జానతాం తు న కిశ్చన ॥ ౧౦॥

తత్ర తత్ర స్థితైర్జానకరణైరివ విగ్రహాః ।

విద్యద్భిః శోభతే దేశస్థైర్విహీనస్తవమజ్గలః ॥ ౧౧ ॥
 అమలీమసమచ్చిద్రమకేయమతిసుందరమ్ ।
 అదేయమప్రతిగ్రాహ్యమహో జ్ఞానం మహాధనమ్ ॥ ౧౨ ॥
 సందర్భశక్తిహీనానాం శబ్దాభ్యాసో వృథాశ్రమః
 ముగ్ధాని లభ్యా పుష్పాణి ముణ్ణితః కిం కరిష్యతి ॥ ౧౩ ॥
 శాస్త్రేషు దుర్గహోఽప్యర్థః స్వదతే కవిసూక్తిషు ।
 దృశ్యం కరగతం రత్నం దారుణం ఫణిమూర్ధని ॥ ౧౪ ॥
 ఆజ్ఞాస్యం వ్యవహారాణామార్జవం పరమం ధియామ్ ।
 స్యాత్సన్త్యమపి తస్త్రేషు సూతే కావ్యపరిశ్రమః ॥ ౧౫ ॥
 సాహిత్యవిద్యాహీనానాం సర్వశాస్త్రవిదామపి ।
 సమాజం పరిపశ్యన్తి సమజం బుద్ధిశాలినః ॥ ౧౬ ॥
 అశిక్షితానాం కావ్యేషు శాస్త్రాభ్యాసో నిరర్థకః ।
 కిమస్త్యనుపనీతస్య వాజపేయాదిభిర్ముఖైః ॥ ౧౭ ॥
 అన్ధా విద్యజ్ఞ సైర్హీనా మూకా కవిభిరుజ్ఞితా ।
 బధిరా గారాక్షైర్హీనా సభా భవతి భూభృతామ్ ॥ ౧౮ ॥
 సాహిత్యాదపి శాస్త్రాణి విశిష్టానీతి చేన్మతిః ।
 తతోఽపి వేదాధ్యయనం తతోఽపి శివకీర్తనమ్ ॥ ౧౯ ॥
 సన్వశ్వాః సన్తు మాతజ్ఞాః సన్తు యోధాః సహస్రశః ।
 నరేన్ద్రాణాం విశేషేణ న వినా కవినా యశః ॥ ౨౦ ॥
 కాణాః కమలపత్రాక్షాః కదర్యాః కల్పశాఖినః ।
 కాతరా విక్రమాదిత్యాః కవిదృగ్గోచరం గతాః ॥ ౨౧ ॥
 పారదేశ్యం వృథాదాస్యం పశ్చాన్నామేకదారతా ।
 పాణ్డవానామభూత్కీర్త్యై పారాశర్యకవేర్గిరా ॥ ౨౨ ॥
 జానాతే యన్న చన్ద్రారోక్తి జానతే యన్న యోగినః ।
 జానీతే యన్న భర్గోఽపి తజ్ఞానాతి కవిః స్వయమ్ ॥ ౨౩ ॥
 సర్వాసామపి విద్యానాం సాహిత్యం హి కవేః పదమ్ ।
 సాధారణ్యేఽపి యత్రైవ సారస్వతపదం ధ్రువమ్ ॥ ౨౪ ॥

నాదాతవ్యం న దాతవ్యం న కర్తవ్యం చ కిञ్చన |
సాన్వయమేకం ప్రయోక్తవ్యం సర్వే తస్య వశే జగత్ || ౨౫ ||
నామరూపాత్మకం విశ్వం దృశ్యతే యదిదం ద్విధా |
తత్రాద్యస్య కవిర్వేదా ద్వితీయస్య చతుర్ముఖః || ౨౬ ||
అగ్నిష్టోమే కిముక్త్యే కిం కిమాజ్యే కిం రథన్తరే |
స్తుతిరిత్యేవ హృష్యన్తి సర్వజ్ఞా అపి దేవతాః || ౨౭ ||
న జాతిరూపకర్మాణి దృశ్యన్తే మృదుభాషిణి |
పక్షిణో మలినాస్తత్ర పరపుష్టా నిదర్శనమ్ || ౨౮ ||
అర్థహీనోఽపి మధురః శబ్దో లోకప్రియఙ్కరః |
వీణావేణుమృదఙ్గాదీన్యత్రోదాహరణాని నః || ౨౯ ||
జిఘాంసన్తోఽపి పశవో రుదన్తోఽపి స్తనన్ధయాః |
ఘ్నన్తోఽపి రిపవో యుద్ధే వశమాయాన్తి సాన్వయతః || ౩౦ ||
దాతుః ప్రతిగ్రహీతుశ్చ యో హస్తావృత్తరాధరో |
తయోరప్యోత్తరాధర్యే తాభ్యామేవోపపద్యతే || ౩౧ ||
అమర్త్యాః సన్తు మర్త్యా వా చేతనాః సన్వయచేతనాః |
దానమేవ పురస్కృత్య స్తూయన్తే భువన్సైభిః || ౩౨ ||
దేయద్రవ్యమియతా వా దానోత్కర్షే న కారణమ్ |
కిం త్వవచ్ఛేదరాహిత్యం ధనదామ్బుదయోరివ || ౩౩ ||
దదాతిరాదదాతిశ్చ ద్వావేతౌ పరమాద్భుతౌ |
యయోః స్వాస్యం చ దాస్యం చ లీలామాత్రవిజృమ్భితమ్ ||
దోషా అపి గుణాయన్తే దాతారం సముపాశ్రితాః |
కాలిమానం కిలాలమ్భ్య కాలమేఘ ఇతి స్తుతిః || ౩౪ ||
కిం దాతురఖిలైర్దోషైః కిం లుబ్ధస్యాఖిలైర్గుణైః |
న లోభాదధికో దోషో న దానాదధికో గుణః || ౩౫ ||
అర్థాః సాధారణా ఏవ వియుజ్యన్తే స్వభావతః |
మమతాం తస్యజతాం తేషు మహదుత్పద్యతే యశః || ౩౬ ||
మృతోఽప్యర్థే న మోక్ష్యామి బద్ధ్వా నేష్యామి మూర్ధని |

ఇతి చేతుద్పథో లోభః పాత్రే దేయమశక్జీతమ్ ॥ ౩౮॥

షష్ఠిరేశాన్తరే లభ్యా శతం దత్వాత్తనైగమే

పాత్రే త్వకమిహోత్సృజ్య పరత్రానన్తమాప్యతే ॥ ౩౯॥

కో దత్తే క ఇవాదత్తే స్వాదృష్టం సేవన భుజ్యతే ।

ధీభేదమాత్రే దాతృత్వే క్లిశ్యన్తే కృపణాః కియత్ ॥ ౪౦॥

స్వాతస్త్వం యది చోరేషు భోక్తుత్వం యది బన్ధుషు ।

నిష్కర్షే తు భ్రమః స్వామ్యం తత్త్వక్వై లభ్యతాం యశః ॥

న ధైర్యేణ వినా లక్ష్మీర్న శౌర్యేణ వినా జయః ।

న జ్ఞానేన వినా మోక్షో న దానేన వినా యశః ॥ ౪౧॥

స్వకీయాన్పుణ్ణతే మత్యాః స్వాపత్యాని ఫణాధరాః ॥

బలాబలవ్యవస్థేయం బలినస్త్యకుతోభయాః ॥ ౪౩॥

గురుం హత్వా దివం యాతి తృణం ఛిత్వా పతత్యధః ।

బలినాం దుర్బలానాం చ శ్రుతయోఽపి ద్విధా స్థితాః ॥ ౪౪॥

బలినో బలినః స్నిహ్యన్త్యబలం తు నిగృహ్ణతే ।

దావం దీపయతే చణ్డో దీపం వ్యాహన్తి మారుతః ॥ ౪౫॥

బాధకా ఆపి లోకానాం బలినో బిభ్యతి స్వయమ్ ।

సర్వ బలవతాం పథ్యం భిషగ్భిరభీధీయతే ॥ ౪౬॥

శుభప్రారబ్ధలబ్ధాపి లక్ష్మీః శౌర్యవివర్జితా ।

శోకేన దహ్యామానాస్తే షణ్డే కులవధూరివ ॥ ౪౭॥

సర్వత్ర లాల్యతే శూరో భీరుః సర్వత్ర హన్యతే ।

పశ్యన్తే కేవలా మేషాః పూజ్యన్తే యుద్ధదుర్ముదాః ॥ ౪౮॥

భార్యాయాః సున్దరః స్నిగ్ధో వేశ్యాయాః సున్దరో ధనీ ।

శ్రీదేవ్యాః సున్దరః శూరో భారత్యాః సున్దరః సుధీః ॥ ౪౯॥

న శౌర్యే శౌర్యమిత్యేవ స్తూయతే బుద్ధిశాలిభిః ।

కిం తు నీత్యా సమాజ్ఞిష్టం వాగ్మిత్యమివ మేధయా ॥ ౫౦॥

శౌర్యేణ లోకసేవ్యత్వం శౌర్యేణ క్షితిపాలతా ।

శౌర్యేణ లభ్యః స్వర్గోఽపి శౌర్యం కస్య న సాధనమ్ ॥ ౫౧॥

సమరేషు నరేన్ద్రాణాం సవనేషు ద్విజన్మనామ్ |
 ప్రతికర్మసు నారీణాం శౌర్యం భవతి భూషణమ్ || ౫౨ ||
 శౌర్యే తుత్యే కథం వృత్తం స్వామీ దాస ఇతి ద్విధా |
 అన్వయవ్యతిరేకాభ్యాం నీతిరిత్యవధార్వతామ్ || ౫౩ ||
 న జయాయ స్వతః శౌర్యం కిం తు నితోపబృంహితమ్ ||
 ప్రయుక్తం హి జయత్యత్రం ప్రయోక్తా న స్వతః క్వచిత్ || ౫౪ ||
 ఇదమేవ పరం శౌర్యముపాయైస్త్రిభిరన్వితమ్ |
 ఇదమేవ పరం మౌర్యముపాయైస్త్రిభిరుజ్జితమ్ || ౫౫ ||
 పరాక్రమన్తే యుద్ధేషు సమమేవోభయే భటాః |
 విజయన్తేఽప్యపాయజ్ఞా విజీయన్తే తదుజ్జితాః || ౫౬ ||
 కిం శాస్త్రైర్భవచుధాభ్యన్తైః కిం చాతుర్యేణ కిం ధియా |
 కిం శౌర్యేణానివార్యేణ లలాటే చేన్న లిఖ్యతే || ౫౭ ||
 ఘటమానాః కుటుమ్భేషు దదతీతి విపశ్చితః |
 మూఢేషు రమతే లక్ష్మీరహో దిష్టస్య చేష్టితమ్ || ౫౮ ||
 తుల్యం కర్షన్తి పృథీవీం తుల్యం శాస్త్రాణ్యధీయతే |
 ఉన్మజ్జన్తి నిమజ్జన్తి దేవస్యైకస్య చేష్టయా || ౫౯ ||
 లుభ్యన్తి వితరన్తోఽపి కుప్స్యన్తి సరలా ఆపి |
 ముహ్యన్తి మతిమన్తోఽపి భోక్తుర్భాగ్యవిపర్యయాత్ || ౬౦ ||
 అధీయతే విజానన్తి విరజ్యన్తి ముహుర్ముహుః |
 నాత్యన్తాయ నివర్తన్తే నరా వైషమ్యతో విధేః || ౬౧ ||
 దోహదైరాలవాలైశ్చ కియద్యుజ్జానుపాన్మహే |
 తే తు కాలం ప్రతీక్షన్తే ఫలపుష్పసమాగమే || ౬౨ ||
 కః ప్రసూతే పురోవాతం కః ప్రేరయతి వారిదమ్ |
 ప్రాప్తే తు శ్రావణే మాసి భవత్యేకార్ణవం జగత్ || ౬౩ ||
 కాలః కరోతి కార్యాణి కాల ఏవ విహన్తి చ |
 కరోమీతి విహన్మీతి మూర్ఖో ముహ్యతి కేవలమ్ || ౬౪ ||
 ఆపి కాలస్య యః కాలః సోఽపి కాలమపేక్షతే |

కర్తుం జగన్తి హర్తుం వా కాలస్తేన జగత్ప్రభుః ॥ ౬౫॥

కాలః సదాగతిరపి స్థాయీవ పరిచేష్టతే ।

చణ్ణమారుతవద్విశ్వమధరోత్తరయన్క్షణాత్ ॥ ౬౬॥

కాలశ్చాలయతి ప్రాయః పణ్ణితాన్పామరానపి ।

తం చేష్ఠిక్వీర్షసి వశే తితిక్షైవ మహౌషధమ్ ॥ ౬౭॥

రస్థేషు ప్రహరిష్యన్తః కతి కామాదయోఽరయః ।

క్షణాన్పశ్యతి లోకోఽయం క్షమా చేన్న నియచ్ఛతి ॥ ౬౮॥

అపకారపరాణామప్యపకుర్వన్తి సాధవః ।

భిన్నమపి వృక్షః స్వచ్ఛాయయా కిం న రక్షతి ॥ ౬౯॥

స్రవత్యేవ సదా జ్ఞానం స్రవత్యేవ సదా తపః ।

భిద్రం భిద్రమనుప్రాప్య న చేచ్ఛాదయతి క్షమా ॥ ౭౦॥

క్షమాం రక్షన్తి యే యత్నాతక్షమాం రక్షన్తి తే చిరమ్ ।

క్షమాస్తే నిభృతా యేషు క్షమాస్తే సర్వకర్మసు ॥ ౭౧॥

మూర్ఖాః శమయితుం దుఃఖం సంరభన్తే తతస్తతః ।

క్షమయైవ నిగృహ్ణాన్తి ధీరాః సంరమ్భవర్జితాః ॥ ౭౨॥

ఆ కాల్యాదా నిశీథాఞ్చ కుక్ష్యర్థం వ్యాప్రియామహే ।

న చ నిర్వృణుమో జాతు శాన్తాస్తు సుఖమాసతే ॥ ౭౩॥

నాయస్యన్తి శరీరాణి న దైన్యమవబుధ్యతే ।

సమ్భవత్యపి చానన్తః శాన్తిమభ్యస్యతాం సతామ్ ॥ ౭౪॥

ప్రసీదత్యపరిస్పన్తి పయః కలుషితం యథా ।

తథా శాన్తమపి స్వాన్తం ప్రసీదతి శనైః శనైః ॥ ౭౫॥

యత్నైన మహతా లభ్యా దాసా ద్విత్రాః సుఖాయ నః ।

శాన్తస్య కాలాద్ప్రష్టాద్యాః శతం భృత్యా అవేతనాః ॥ ౭౬॥

అపి మృద్వథా గిరా లభ్యః సదా జాగర్త్యతస్త్రితః ।

నాస్తి ధర్మసమో భృత్యః కిఞ్చిదుక్తస్తు ధావతి ॥ ౭౭॥

అర్థేనోపార్జ్యతే ధర్మో ధర్మేణార్థ ఉపాయతే ।

అన్యోన్యాశ్రయణం హ్యేతదుభయోత్పత్తిసాధనమ్ ॥ ౭౮॥

విపణిః పుణ్యతీర్థాని విక్రేతారస్త్యకీఞ్చనాః ।
 తృణేనాప్యన్తతో ధర్మః పర్వసు క్రీయతే మహాన్ ॥ ౭౯ ॥
 చులుకోదకమాత్రేణ ధాన్యముష్టివ్యయేన చ ।
 మరుభూమిషు దుర్భిక్షే ధర్మసస్యం మహాఫలమ్ ॥ ౮౦ ॥
 ధర్మో నర్మసఖః కామే గురుస్తత్త్వోపదేశనే ।
 భటః సఙ్గరరఙ్గేషు సచివోఽర్థసమార్జనే ॥ ౮౧ ॥
 భువి వృక్షా దివి చ్చాయా భువి కూపో జలం దివి ।
 భువి యద్గుహ్యతే విప్రైర్దివి తద్దీయతే సురైః ॥ ౮౨ ॥
 కదలీకన్దవద్ధర్మో న రోహతి బహిర్గతః ।
 ఛాదితస్తు ఫలం చారు సూతే పనసమూలవత్ ॥ ౮౩ ॥
 దుఃఖేనోపార్జ్యతే ధర్మః సుఖేన తు వినశ్యతి ।
 కృచ్ఛల్లబ్ధమముం త్రాతుం నేచ్ఛన్తి మునయః సుఖమ్ ॥ ౮౪ ॥
 సమాప్యద్యతాం వా యత్నేన యద్వా విక్రీయతామయమ్ ।
 సర్వదా భుజ్యతాం వాన్యైర్ధర్మో భవతి నాన్యథా ॥ ౮౫ ॥
 ఆర్థవన్తః ప్రశస్యన్తే నిన్ద్యన్తే తద్వినాకృతాః ।
 ఆగమేష్యపి చేదేవమద్భుతం కిం శరీరిషు ॥ ౮౬ ॥
 అర్థోఽప్యర్థేన చేత్సాధ్యః కా వార్తా ధర్మకామయోః ।
 అర్థః సర్వజగన్మూలమనర్థోఽర్థవిపర్యయః ॥ ౮౭ ॥
 కర్మ జ్ఞానం చ మోక్షాయ కర్మణ్యర్థోఽధికారితా ।
 అతోఽర్థేనైవ కైవల్యం న కైవల్యేన లభ్యతే ॥ ౮౮ ॥
 కథమర్థం నిషేధన్తు శ్రుతయః స్మృతయోఽపి వా ।
 యాసామేకం పదమపి న చలత్యర్థతో వినా ॥ ౮౯ ॥
 లక్ష్మీశ ఇతి గోవిన్దో మేరుధన్వేతి శఙ్కరః ।
 హిరణ్యగర్భ ఇత్యేవ బ్రహ్మపి బహుమన్యతే ॥ ౯౦ ॥
 ఊర్ధ్వం గచ్ఛన్తి యం త్యక్త్వా యం గృహీత్వా పతన్త్యధః ।
 తస్య గౌరవమర్థస్య తావతైవానుమీయతామ్ ॥ ౯౧ ॥
 గృహిణా యది లభ్యేత గృహిణీ హృదయజ్ఞమా ।

సంసార ఇతి కో భారస్తం సారమనుపశ్యతః ॥ ౯౨॥
 ఆహత్య చినుమః స్వర్గమపవర్గమపి క్రమాత్ ।
 అనుకూలే హి దామృత్యే ప్రతికూలే న కిఞ్చన ॥ ౯౩॥
 గృహిణీవృత్తదోషేణ గౌతమోఽత్యంతతాపితః ।
 ఆత్మనే దుఃఖవిధ్వంసం కైవల్యం పరమం మునిః ॥ ౯౪॥
 అపి యత్పరమం తత్త్వమర్థేస్తుకృతశేఖరమ్ ।
 తస్యాపి తావానానందః కిమస్మజ్జననీం వినా ॥ ౯౫॥
 నిన్దన్తి చ ప్రశంసన్తి నిగమా యద్గృహశ్రమమ్ ।
 దామృత్యసామ్యవైషమ్యభేదాదేతద్వయవస్థితిః ॥ ౯౬॥
 ఇన్ద్రియాణ్యనుపక్షేశ్య లభ్యం శ్రేయో గృహశ్రమే ।
 అతస్తుర్యాశ్రమం ప్రాహురబాధన్యాయబాధితమ్ ॥ ౯౭॥
 భుజ్యతే యత్సుఖం ధీరైరప్రమత్తైర్గృహశ్రమే ।
 స్వర్గస్తస్యాఙ్గసమ్పూర్తిరపవర్గోఽస్య నిత్యతా ॥ ౯౮॥
 దృష్టదోషేఽపి గార్హస్థ్యే దూరదర్శితయా స్వయమ్ ।
 గార్హస్థ్యమేవ పరమం మేనే నైయాయీకో మునిః ॥ ౯౯॥
 ఉచ్చావచం జగద్దోస్థ్యమేకదైవ నిషేధతి ।
 ప్రవిష్టమాత్రో నృపతిః ప్రపఞ్చమివ న శ్రుతిః ॥ ౧౦॥
 న రాజానం వినా రాజ్యం బలవత్స్వపి మన్త్రిషు ।
 ప్రాణేష్వసత్సు కిం దేహశ్చణ్డవాతేన ధార్యతే ॥ ౧౦౧॥
 మాతుః కిఞ్చిత్ప్రతుః కిఞ్చిదాచార్యాత్కిచిదాప్యతే ।
 సమ్యగ్వినితాచ్ఛాస్త్రేషు సర్వం రాజ్ఞస్తు లభ్యతే ॥ ౧౦౨॥
 చలన్తి సర్వమర్యాదాశ్చలితే సతి పార్థివే ।
 పర్వతా అపి కమ్పన్తే ప్రసక్తే కమ్పనే భువః ॥ ౧౦౩॥
 పత్న్యా మాఙ్గల్యయోగేన పత్యురాయుః ప్రవర్ధతే ।
 ప్రకృతీనాం తు భాగ్యేన పార్థివః సుఖమేధతే ॥ ౧౦౪॥
 నిర్మితం శతకం సాగ్రం నీలకణ్ఠేన యజ్జనా ।
 సభారణ్ణనమేతేన సాధయన్తు మనీషిణః ॥ ౧౦౫॥

ఇతి శ్రీసీలకణ్డదీక్షితవిరచితం సభారజ్ఞానశతకం సమ్పూర్ణమ్ ॥

Proofread by Rajesh Thyagarajan

Sabharanjana Shatakam

pdf was typeset on March 13, 2022

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

